

Reus-Catalunya-Univers

Reus és la ciutat catalana amb més personatges universals per metre quadrat. Potser també d'Europa, o del món, qui sap. En el seu moment, el català universal Salvador Dalí ho va resumir d'aquesta manera: “El pintor Fortuny és un geni. Jo també. Gaudí és un geni. Jo també. Fortuny, Prim i Gaudí són de Reus. Jo també. Jo també, perquè com va escriure el també genial filòsof Francesc Pujols, al nostre país hi ha molta gent que, sense ser de Reus, gairebé ho semblen”.

Per Marc Cros

És Reus la ciutat amb més catalans universals? El nombre de reusencs que han portat el nom de la població i del país arreu del món és excepcional. En aquesta llarga llista de professionals reconeguts, però, en destaquen una desena d'abast internacional, d'un talent privilegiat i que han deixat la seva petjada en la història de la humanitat. El rànquing l'encapçalen figures com Gaudí, Fortuny, Prim, Toda, Mauri o el contemporani Sergi Roberto, que sobresurten entre el centenar llarg de *ganxets* —gentilici popular— il·lustres. Tots ells estan tocats amb el do de la genialitat, amb la connexió mística d'haver nascut a la capital del Baix Camp.

Durant els segles XVIII i XIX, Reus va ser la segona ciutat més important del Principat, també demogràficament, amb uns 26.000 habitants. En l'època de la gran fornada de genis, doncs, Reus era la gran capital econòmica i social del Camp de Tarragona. Connectava amb el mar a través del port de Salou, on també arribava un carrilet. Un fet que va saber

explotar amb el comerç de l'aiguardent i el vi, primer, i amb la indústria tèxtil, després. El Camp es vinculava comercialment amb les principals capitals del continent, com indica la dita Reus-París-Londres.

Una societat culta i liberal, liderada per una burgesia desconnectada de la noblesa, que va forjar una població emprenedora i creativa, amb una mentalitat majoritàriament progressista i republicana. El potencial de Reus s'ha mogut sempre harmònicament amb el mercat. Tarragona, més buròcrata, es relaciona més amb els poders, emanats de la seva condició de capital administrativa. Mentalitat funcionarial. A tall d'exemple il·lustratiu, la capital del Baix Camp és, després de Barcelona, la ciutat amb més edificis i façanes modernistes. Tampoc és cap casualitat que aculli el Teatre Fortuny, a l'altura del Gran Teatre del Liceu.

El director del Museu de Reus, l'historiador Marc Ferran, explica que “el fet de no ser una capital ha obligat Reus a autosuperar-se. Com a col·lectivitat, això és un orgull. El sentiment de pertinença

és molt habitual entre tots els reusencs, tant els anònims com els universals”. En l'obra de tots els fills il·lustres “Reus sempre hi és present”, comenta Ferran.

El català més universal

Antoni Gaudí és el Michelangelo català. La seva contribució a l'arquitectura és única. Màxim referent del modernisme i creador de la tècnica del trencadís, les seves obres més emblemàtiques, com la Sagrada Família, la Pedrera, la Casa Batlló o la Colònia Güell, declarades Patrimoni de la Humanitat, són les atraccions turístiques més visitades de Barcelona. I també han esdevingut les millors icones per donar a conèixer Catalunya al món. El creixement de la marca Barcelona, doncs, va molt lligat a un reusenc.

Aquest fet contrasta amb l'absència d'obres de Gaudí a la seva ciutat natal, tot i que va tenir certes opcions de fer el Teatre Fortuny o la façana del Santuari de Misericòrdia. D'aquest darrer projecte, encara en queden uns esbossos que il·lusionaven Gaudí per raó del seu fervor religiós. Cal dir, però, que gran part de l'obra del geni deu la seva inspiració als paisatges, a la natura i a la llum del Camp de Tarragona.

Eduard Toda, el prolífic

Un altre reusenc patrimoni mundial és Eduard Toda (1855-1941), coetani, veí i amic íntim del genial arquitecte. Un personatge prolífic que ha deixat un full de serveis incontestables al país i a la humanitat. La seva capacitat de treball era excepcional. Dominava fins a set llengües i va fer carrera com a

diplomàtic, cosa que li va permetre viatjar arreu del món, exercint de cònsol a Hong Kong, Xangai, el Caire, Hèlsinki i París. En la seva estada a Egipte, Toda va aprendre a traduir jeroglífics. La seva tasca acadèmica li va fer descobrir tombes, una habilitat que el va convertir en pioner. Fins al moment, totes havien vist la llum després de ser saquejades. Es va convertir, doncs, en el primer egipciòleg de Catalunya i de l'Estat.

Toda va ser també el veritable recuperador de la catalanitat de l'Alguer, població de la Sardenya. Va escriure llibres i articles divulgant el passat català d'aquesta vila italiana. Escriptor, mecenes cultural, poliglòt i home de món, sempre va estar molt lligat a Reus i el Camp de Tarragona. Per exemple, va restaurar el castell d'Escornalbou, on va viure, i va donar tota la seva fortuna a la

reconstrucció del monestir de Poblet, on passà els últims anys de vida.

El general Prim (1814-1870)

Tot i que la majoria de reusencs universals han destacat en l'àmbit de la cultura, també hi ha figures que s'han fet fortes en l'art de la guerra i el poder. És el cas de Joan Prim, el Bismarck hispànic. Francmaçó, liberal i monàrquic, despertava un sentiment contraposat d'amor i odi entre els reusencs.

Com a militar, va ser l'heroi de les guerres d'Àfrica, uns combats amb gran participació de soldats catalans. Les gestes militars li van permetre reunir-se amb el president dels Estats Units, Abraham Lincoln, a la Casa Blanca.

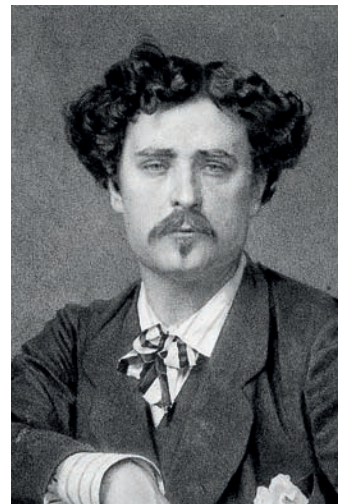
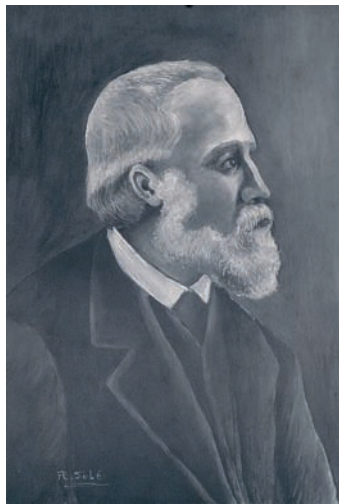
Prim volia liderar una reforma integral de l'Estat, connectada amb les dinàmiques europees i lluny del jou dels Borbó. Va ser el primer català a aconseguir el màxim càrrec executiu de l'Estat. Conscient que el poder econòmic ja era a Catalunya, Prim va voler catalanitzar Espanya a través d'una península confederada, democràtica i plurinacional. Una mena de Suïssa marítima. Quan l'oligarquia madrilenya se'n va assabentar, el va liquidar i va imposar, novament, la versió castellana de l'Estat espanyol. És per això que la figura del general Prim representa la baula perduda entre la derrota del 1714 i la Guerra Civil. Segons l'historiador Marc Ferran, "en un altre Estat, Prim hauria tingut protagonisme europeu". Fins i tot, el periodista Enric Vila compara la seva figura amb la de Napoleó.

El pintor Fortuny (1838-1874)

Marià Fortuny està considerat el primer gran artista internacional amb segell català. Va començar la seva carrera adaptant-se a les exigències del mercat i va acabar evolucionant a la modernitat i als moviments europeus, en sintonia amb els impressionistes francesos. Coetani de Joan Prim, Fortuny va retratar el General a la *Batalla de Tetuan*, un dels quadres que va realitzar en la seva inspiradora i lluminosa estada al nord d'Àfrica. El pintor fou un dels referents de l'orientalisme gràcies a la seva tècnica perfecta. La mort prematura, però, va truncar la seva etapa artística més lliure i atrevida. Des d'Itàlia, on s'establí, el seu fill va obrir una fàbrica de teixits i va inventar el "sistema Fortuny", un mètode revolucionari →

PERSONATGES UNIVERSALS.

D'esquerra a dreta, el general Joan Prim, l'arquitecte Antoni Gaudí, l'egiptòleg i diplomàtic Eduard Toda i el pintor Marià Fortuny. Tots ells —i molts altres— s'han forjat a la capital del Baix Camp.

→ ri que reproduceix una il·luminació molt innovadora. També inspirà un sistema de prisat de seda, que avui encara és una fita del disseny.

Llevat de la figura del general Prim i la de científics com Alexandre Frias, la gran majoria de reusencs que han excel·lit són humanistes, estan relacionats amb el món de les arts i la cultura, de les lletres i l'espectacle. És el cas de la ballarina Rosita Mauri (1849-1923), una virtuosa de la dansa que va fer gira arreu d'Europa fins a convertir-se en una de les estrelles de l'òpera de París. D'altres artistes com ara l'escultor Joan Rebull, el polifacètic doctor Vilaseca, o el poeta Gabriel Ferrater també són referents en les seves disciplines. El darrer reusenc universal que cal afegir a la llista és el futbolista blau-grana Sergi Roberto, que va marcar el gol de la colossal remuntada contra el PSG que va donar la volta al món. Si abans l'art era el principal ambaixador de la cultura catalana, ara s'hi suma el futbol.

Una inspiració misteriosa

Un dels enigmes que encara queden per descobrir és el misteri de la creativitat reusenca. Tothom sap que existeix però ningú sap d'on ve ni com s'invoca. Tanmateix, hi ha personatges com els genis reusencs que hi connec-

ten d'una manera especial i productiva. Per tant, Reus és un manà creatiu, una font d'inspiració compartida.

La genialitat és una cosa que no es pot programar. Hi ha una teoria, la del vent de Reus, que atorga la responsabilitat d'aquesta lucidesa a la brisa local,

➕ EL CARRER DELS GENIS DE FIGUERES

Un cas similar al de la capital del Baix Camp el trobem a Figueres, a l'Alt Empordà, on també s'ha donat una concentració de personatges universals molt extraordinària. En aquest cas, al conegut popularment com *el carrer dels genis*, hi van néixer figures tan potents com ara l'artista Salvador Dalí; el creador del submarí, Narcís Monturiol; el farmacèutic i formulador de la matemàtica de la història, Alexandre Deulofeu; i el poeta i periodista Carles Fages de Climent. En el seu moment, aquesta casuística va ser força comentada i la teoria que va agafar més volada va ser que aquests personatges estaven tocats per la tramuntana. El carrer dona valor singular al fet reusenc, on el fenomen és exponencial a tota una ciutat que avui compta amb 103.000 habitants.

capaç de girar el cervell i activar la creativitat.

Així com la tramuntana té la culpa dels genis empordanesos, els de Reus estarien tocats pel vent de mestral. Les mestralades netegen el cel de núvols de mal averany i formen uns paisatges bucòlics i rogencs, pictòrics i evocadors.

Una altra curiositat a tenir en compte és que la capital del Baix Camp ha estat sempre pionera en centres psiquiàtrics. L'Institut Pere Mata, un edifici modernista que va servir com a model a l'Hospital de Sant Pau de Barcelona i que acull un institut mental de referència, n'és un exemple. El vent mestral, contundent, provoca genialitat i bogeria a parts iguals.

Les obres d'aquests genis catalans no es poden entendre sense el context nacional que van viure. També cal destacar la voluntat de projectar la seva excel·lència al món en nom de Catalunya. En aquest sentit, l'historiador Marc Ferran pensa que la dinàmica local i la supervivència nacional van ser fonamentals, ahora que no creu en casualitats: "No hi ha res a l'atzar. El context de ciutat fomenta unes condicions idònies que aposten per la modernitat, la innovació i la cultura. Hi havia voluntat de mirar cap a Europa i cap al món". ●